

Årsberetning 2016

PREUS
MUSEUM

STYRETS BERETNING

Preus museum

Preus museum er det nasjonale fotomuseet og skal dekke de kunstneriske, kulturhistoriske og tekniske sidene av fotografiet. Museets visjon er at Preus museum skal være ledende innen det fotografiske feltet, både nasjonalt og internasjonalt. Årets resultater og måloppfyllelse er tilfredsstillende da museet har fulgt planer og budsjett. Styret er bekymret for fremtiden da økonomi, plassering og museets størrelse begrenser muligheten til utvikling.

Hovedprioriteringer var også i år nye magasiner og bedre bevaring av Statens unike samling av fotografier, gjenstander og bøker.

Utvikling

Preus museum feiret sitt 20-års jubileum i 2015 med utstilling og bok, hvilket var en kraftsamling. Med mange flotte tilbakemeldinger valgte museet å forlenge utstilling og skape tidsrom til å planlegge kommende utstillinger og arrangementer. Dette gjorde at museet spontant kunne gjennomføre to prosjekter med kort varsel: "Edvard Munch/ Eksperimenter " i samarbeid med Horten kommune, Vestfoldmuseene og Munchmuseet og "På reise", et prosjekt i samarbeid med asylsøkere på Dal gård akuttmottak i Horten. Museet har samlet inn flyktningers mobilbilder tatt under flukt fra Afghanistan, Irak og Syria. Bildene er nå del av museets samling og er utstilt i "#JEG". Museet har videreutviklet hjemmeside, Facebook, Twitter, Flickr, Instagram og nyhetsbrev som plattformer både for formidling og markedsføring. Museet har tatt i bruk nytt verktøy for planlegging og gjennomføring av prosjekter. Det er også satset på videreutdanning for ansatte på høyskole og universitet og lagt til rette for hospitering. Det å gi mulighet til videreutvikling av kompetansen innenfor de ansattes arbeidsfelt styrker museets rolle som kompetansesenter for fotografi og fotohistorien.

Bevaring

I tillegg til løpende bevaringsarbeid med digitalisering, registrering og konservering har museet forberedt installering av inert gass som brannsikring i magasinene med støtte fra Kulturrådet. Dette er kun et midlertidig tiltak og nye magasiner er fortsatt museets første prioritet, noe det er en dialog med Kulturdepartementet om.

Formidling

Det er vist fire utstillinger, "En fotohistorie" og jubileumsutstillingen "Fra synsmaskiner til Instagram» samt "Edvard Munch - Eksperimenter" og "#JEG - Fra selvportrett til selfie". Museet har i løpet av året hatt følgende arrangementer: Fotografiets dag, Barnas fotodag, Julemarked, Landskonferanse for Foto i samarbeid med Nasjonalbiblioteket, seks workshops og 5 foredrag. Preus museum er en del av DKS i Vestfold og tilbyr et bredt formidlingstilbud. I tillegg er museet på sosiale medier samt arbeider aktivt med hjemmesiden for markedsføring, informasjon og kunnskap.

Museet har hatt det beste besøkstallet noensinne med over 14 000 besøkende. Det arbeides fortsatt med å utvikle museet som besøksarena ikke minst store arrangementer som har vært svært godt besøkt i år.

Nettverk

Preus museum er nav i ABM-nettverket for bevaring og formidling av kulturhistorisk fotografi (Fotonettverket) som har 38 medlemsinstitusjoner. Fotonettverket har som mål å styrke fotografi, fotobevaring og den faglige samtalen. Fotonettverket skal også bidra til at medlemsinstitusjonene utvikler samarbeid, arbeidsdeling og god ressursutnyttelse. Preus museum deltar i Kunstnettverket, Samtidsnettverket og forskjellige internasjonale nettverk

Økonomisk situasjon

Preus museum har kontinuerlig drift. Årsregnskapet er avlagt under forutsetning av fortsatt drift. Fond til innredning nytt museum i 2000-2002 har siden opprettelsen vært resultatført og investeringstilskudd har blitt balanseført etter nettometoden. I 2016 var det ikke midler til å balansere dette og det ble dermed et underskudd på kr 107 000. Styret ser med bekymring på at justeringer på tilskudd ikke er i samsvar med pris- og kostnadsutviklingen. Dermed har museets handlingsrom blitt redusert.

Preus museum mottok i 2016 kr 11 660 000 i ordinært driftstilskudd fra Kulturdepartementet og fikk dermed en økning i statstilskudd på 1,8 %. Av ordinært tilskudd er kr 221 000 benyttet til innkjøp til samlingen. Museets inntektsførte egeninntekter på kr 1 085 000 omfatter både salgsinntekter og støtte fra offentlige og private fond. Lønns- og personalutgiftene ble redusert med 2 % i 2016 i forhold til 2015. Hovedårsaken er utgåtte prosjektmidler til prosjektstilling for Fotonettverket. Fotonettverksoppgaver prioriteres

nå via ordinære stillinger.

Administrative forhold

Museet hadde i 2016 10,6 lønnede årsverk fordelt på 14 personer. I tillegg kommer innleid hjelp og praktikanter. Totalt hadde museet 10,8 årsverk, hvorav 8,3 årsverk kvinnelige ansatte og 2,5 årsverk mannlige ansatte. Museet tar sikte på likeverdig fordeling mellom kjønnene. Det legges vekt på mulighet for faglig utvikling og tilpasset arbeidstid. De ansatte er tariffbundet. Sykefravær var på 0,8 %, hvorav 0,2 % var sykemeldinger og 0,6 % egenmeldinger. Av 6 styremedlemmer er 3 kvinner og 3 menn. Det ble avholdt 4 styremøter og behandlet 27 saker.

Arbeidsmiljø

Museet er IA-bedrift. Det har ikke forekommet arbeidsskader. Museet har verneombud og følger reglene for HMS-arbeid. Museet har utarbeidet øvelse og opplæringsplan for brannvern og har en tilfredsstillende rutine når det gjelder sikkerhet. Museet har et godt psykososialt arbeidsmiljø.

Horten, 9. februar 2016

Jan Hannestad

Målfrid Grimstvedt

Hans Jørgen Brun

Bjørn Edvardsen

Lill-Ann Chepstow-Lusty

Ingri Østerholt

Ingrid Nilsson

ADMINISTRASJONENS BERETNING

Innledning

Preus museum er med sin fagstab og unike samling av foto, fotonhistorisk teknikk og fotobevaring et kunnskapssenter uten like i Norge. For å opprettholde og videreutvikle museet er det viktig at alle medarbeidere har muligheter for faglig påfyll. Som et ledd i dette har flere medarbeidere gjennomført eller er i gang med etterutdanning. Faglig påfyll styrker både den individuelle utviklingen og museets fagkompetanse.

Museer skal være møteplasser hvor alle kan føle at de tar del i det som skjer i samfunnet, et sted for dialog og utveksling av kunnskap. Samtidig er museene rom hvor man kan sette ord på forskjeller, noe som er en viktig forutsetning for et demokratisk samfunn. Preus museum har lagt dette til grunn i arbeidet med fornyelse.

En av museets sterke sider er arrangementer, fra Fotografiets dag, som virkelig er for alle, til faglig spesialiserte workshops. Å samarbeide med andre er en viktig del av museets utvikling og museet har i 2016 samarbeidet med blant andre Munchmuseet, Sørlandets Kunstmuseum, Vestfoldmuseene, Horten kommune og Universitetet i Oslo. I arbeidet med utstillingsvirksomhet har museet inkludert andre stemmer, slik som i prosjektet «På reise», som inviterte stemmer som ikke engang er statsborgere i vårt land. I vår formidling mot barn og unge vektlegges deres deltakelse og gode opplevelser i tillegg til å fremme innsikt i fotonhistoriens ulike aspekter som en viktig del av vår kulturarv.

Museet har etablert seg som en internasjonal aktør innenfor bevaring og konservering via sitt praktikantprogram og samarbeid på tvers av landegrensene. Kontakt med utlandet innenfor området formidling og utstilling bygges gjennom nettverk, konferanser og samarbeid. Museet arbeider aktivt med den engelske delen av hjemmesiden for å skape en forståelse for museet og gjøre samlingen internasjonalt kjent.

Museet har en stor utfordring i forhold til dets plassering, størrelse og økonomi, i tillegg

til oppbevaringsforhold som fortsatt ikke er tilfredsstillende.

FORVALTNING

Preus museum skal bevare samlingen på beste måte ut ifra sine ressurser, og ha gode rutiner og strategier for forvaltning. I dag mangler museet plass og savner tilfredsstillende magasiner. Museet leier ekstern magasinplass i Vestfoldmuseenes avdeling for samlingsforvaltning og flere spredte lokaler på Karljohansvern for fotosamlinger og gjenstander, hvilket gjør at samlingen er spredd og vanskelig å holde kontroll over. I tillegg er det en økonomisk kostbar løsning. Gjennom å installere inert gass i kjølemagasin har museet gjort det som vært mulig for å oppbevare samlingen utfra de forutsetninger som finnes. Museet har også investert i LED belysning som et preventivt tiltak i utstillingene.

Den helhetlige oppbevaringssituasjonen for museets samlingsdeler har blitt forbedret, allikevel er situasjonen alvorlig siden det er stor plassmangel, og deler av samlingen oppbevares i lokaler med dårlig sikring. Preus museum avventer nå Kulturdepartementets avgjørelse i forhold til samlingens fremtid. Alle tiltak som har blitt utført de seinere årene er midlertidige løsninger.

Status bevaring og oppbevaringsforhold

Cirka 30 % av samlingen er lagret i ikke klimatiserte lagringsrom på uisolert loft med store temperatursvingninger. Museets arkiv, blant annet Leif Preus privatarkiv og E. Meyers arkiv oppbevares i magasin med midlertidig kjøleanlegg. I slutten av 2016 ble prosessen med å installere slukkeanlegg med inert gass i kjølemagasin og gjenstandsmagasin startet.

Konservering/samlingsbevaring/ preventive tiltak

Årets preventive og aktive konservering er hovedsakelig i sammenheng med nedtaking av jubileumsutstillingen. Samtlige fotografier, grafikk og tekniske objekter fra utstillingen fikk en tilstandsvurdering og ble tilbakeført

til sin arkivplass. For å frigjøre plass og skape så bra bevaring som mulig har arkivene blitt omorganisert. Storformat grafikk og plakater fra samlingene er flyttet inn i nye arkivskap i biblioteket og det har blitt installert hyller i Magasin B. Ved ombygging til ny utstilling har museet investert i LED-belysning som tillater trinnløs lysmengde-styring. Dette forbedrer de preventive fotobevaringstiltakene siden LED-lys er komplett fritt for UV-stråling og nesten fritt for IR stråling. Museet har en betydelig samling av Henry B. Goodwin og Waldemar Eide-fotografier og konservator har rensert og restaurert en omfattende bestilling av over 30 fotografier med delvis stort konserveringsbehov til utstillingen «Waldemar Eide - Kamerakunst» ved Stavanger Kunstmuseum. Museet for samtidskunst ved Nasjonalmuseet/ bestilte til sin utstilling «SNAP. Dokumentar og portrett. Fotografi fra samlingen» fotografier av Lewis Hine og Jacob Riis som også trengte konserverings- og restaureringsarbeid.

Bevaring teknisk samling

Arbeidet med å dokumentere den tekniske samlingen har tidligere skjedd sporadisk. Det er gjort et forarbeid på hvordan samlingen best kan struktureres og klassifiseres og dette ligger til grunn for arbeidet som nå gjøres. Samlingen er kompleks, og noen deler har særskilt høy bevaringsverdi. Store deler av samlingen står på et uisolert loft og det gjøres løpende vurderinger for hva som blir prioritert for klimastyrt magasinerings. Prioriteringen reflekterer tilstand, materiale og sjeldenhet, både historisk sett, men også med tanke på duplikater i samlingen.

Arbeidet er tidkrevende, men nødvendig med tanke på det ansvar museet har for å sikre samlingen. Samtidig gjør det formidlingsarbeidet mer effektivt. Via deler av samlingen som ikke er blitt vist før blir museet i stand til å presentere fotohistorien på nye måter og ut ifra flere perspektiver. Et eksempel er at i tillegg til 150 kameraer i utstillingen også vises 100 viktige kameraer i fotohistorien på iPad.

Praktikanter

Fotokonservatoren organiserte to praktikumsopphold for en praktikant fra Sveits/Bern og en fra Norge/Oslo. Praktikantprogrammet har stor betydning for museet som faginstitusjon siden det genererer faglig kunnskap for praktikantene,

faglig utveksling, kontakter og ikke minst faglig arbeidskraft på høyt nivå til museets beste. Mange praktikanter har finansiert sitt opphold via stipender fra EUs Leonardo da Vinci eller Erasmus program for høyskole- og universitetsstudenter. Preus museum er for tiden den eneste institusjonen i Europa som tilbyr et fagpraktikum innen fotokonservering.

Workshop/Seminar

I ti år har Preus museum gjennomført workshoper som har handlet om identifisering og bevaring av fotografisk materiale. Workshopene har blitt utvidet fra to til fire dager, og nye digitalt genererte bilde- og trykkmaterialer er inkludert. Siden starten er det gjennomført 27 workshoper med cirka 250 deltakere. På programmet har disse temaene stått: preventiv bevaring, konservering og restauring av fotografi, rekonstruksjon av skadet fotografi, håndtering av skadet fotografisk materiale og nedfrysing av acetat og nitrat materiale. Dette viser at det er et stort behov for kunnskap om fotografisk materiale innenfor feltet, og således er dette en av museets viktige nasjonale oppgaver.

Nye workshoper er utviklet som faller inn under Immateriell kulturarv og handler om fremstilling og bruk av historisk fotografiske prosesser fra fotografiets første femti år. Workshopene har hatt tema som Daguerreotypi, Saltpapir, Albuminpapir, Gummitrykk og Cyanotypi.

I 2016 er det gjennomført seks workshoper.

Workshoper utenfor museet:

- Langtidsbevaring og frysing av negativarkivene ved Preus museum til Akershus museum og Follo museum.
- Seminar om langtidsbevaring av negativarkivene, Telemark Museum og Fylkesarkivet Oppland og Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane /Foundation of Archeology of Photography, Warszawa

Workshoper på Preus museum:

- Identifisering, bevaring og preventiv konservering av fotografiske og digitalt genererte materialer. Spesialtema introduksjon i digitalisering.

- Fremstilling av Cyanotypi/Blueprint. Tidlig fargefotografi fra museets samling, spesial workshop til studenter og faglærer fra Universitet i Amsterdam fakultet til konserveringsstudier.
- Seminar om langtidsbevaring av negativarkivene

Eksterne oppdrag og rådgivning

En viktig oppgave for Preus museum som den nasjonale veiledende institusjonen innen fotobevaring, er å gi faglige råd og hjelp til andre institusjoner og privatpersoner med fotosamlinger. I 2016 har flere enn 20 institusjoner og privatpersoner konsultert museet. Her er noen eksempler:

- Akershus museum: Rådgivning i forhold til bevaring av nyoppdagete Roald Amundsen originale fotografier i Follo.
- Stadsmuseet/Stockholm: Håndtering av fargefotografisk materiale og Daguerreotypier. Maihaugen: Rådgivning ved bygging av nytt arkiv og kjølemaskin.
- Vitenparken/Campus Ås: Bevaring og konservering av glassnegativer.
- Blomqvist kunsthandel: Skadevurdering, rådgivning ved en Kivijärvi auksjon.
- Norsk Kartverk: Rådgivning ved digitalisering, skadevurdering av luftbilder.
- Tromsø Museum Universitetsmuseet: Nitratfilm håndtering og bevaring.
- Østfold museene: Preventiv bevaring av samlingene i nytt arkiv.
- Vestfoldmuseene/arkiv Sandefjord: Identifisering av spesielle fotografiske prosesser og skader.
- Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane: Rådgivning i forhold til fothistoriske spørsmål og samlingsbevaring, nitratfilm nedfrysing.
- Universitetet i Bergen - Bibliotekets bildesamling: rådgivning i forhold til samlingsbevaring, identifisering av Ambrotypi.

Sikring og beredskap

Sikringsplanen inneholder både kortsiktige og langsiktige tiltak, og museet vil arbeide kontinuerlig for å oppfylle målene. Magasinene på loftet har ingen innvendig brannsikring. Med tanke på konsekvensene dersom det skulle begynne å brenne i magasinene, så ønsket

museet å sikre med inert gass. Valget falt på inert gass fordi magasinene våre ikke er tette nok til å bruke lavoksygen metoden. Museet fikk midler fra Kulturrådet til inert gass i våre to magasiner. Prosjektet ble igangsatt i 2016, og ferdigstilles i løpet av februar 2017. Museet har lagerlokaler flere steder på Karljohansvern, og det kan være vanskelig å holde oversikt over klima og sikkerhet på alle. Som et ledd i å bedre sikkerheten, har vi oppgradert innbruddsalarmen og infrastrukturen for data er utvidet til alle våre lagerlokaler. Dette har gitt oss en økt sikkerhet for den delen av samlingen som er lokalisert utenfor huset. Museet har egen beredskapsplan for samlingen som revideres ved behov.

Aksesjoner

Museet har en generell innsamlingsstopp og kjøper bare inn for øremerkede midler (kr 100 000 per år) og vurderer gaver.

Den tekniske samlingen har fått tilført 5 gaver. Hovedfokus på innsamling består av tidlige digitale kameraer og utstyr som samlingen mangler.

Billedsamlingen har bl.a. prioritert innkjøp knyttet utstillingene **#JEG** og **The Young Lions** (2017).

Museet fikk 31 gaver til bildesamlingen. 30 av de var 430 digitale filer til prosjektet **På reise** som var en del av utstillingen **#JEG**. Museet fikk også en del av papirarkiv fra fotograf og billedkunstner Siggen Stinessen som er representert i samlingen.

Museet kjøpte inn totalt 55 fotografier, en koffert med bilder, bøker brev og kamera, 2 digitale filer og 17 plakater.

Tonje Bøe Birkeland: Reisekoffert med innhold (diverse fotografier, et fotoapparat brev m.m.) tilhørende karakteren Anna Aurora Astrup. Et fargefotografi fra samme serie Plate #18 Across from Kangerdlugssuaq 2015. Digital C-print i eikeramme, 135 cm x 200 cm.

17 plakater fra kunstnerduoen Trollkrem. 2 digitale filer med bilder av Aylan Kurdi på stranden i Bodrum i Tyrkia tatt av fotografen Nilufer Demir. 50 digitale filer og prints med selfies av tatt av fotograf Mimsy Møller med ulike kjendiser. Tre inkjet fotografier fra Ole John Aandals serie Gamle helter fra 1992. Et fotogram

av Kamilla Lageland. Sympathetic Shamer No. 1 (2016) handprinted silver gelatin print tinted with food color, 115 x 90 cm.

Et bilde fra serien Contributor av Stefan Schrøder.

Biblioteket

Bibliotekets tilvekst i 2016 var på 163 bind. Det ble abonnert på, eller mottatt som gave, 43 tidsskrifter i løpende tilvekst. Åpningstidene i 2016 var hovedsakelig tirsdager 12-15. I åpningstiden var biblioteket faglig bemannet med bibliotekar innleid fra Horten bibliotek. Det var åpent med faglig bemanning også på Fotografiets dag.

REGISTRERING/ DOKUMENTASJON/ DIGITALISERING

Teknisk samling

De er først de to siste årene museet har begynt å dokumentere og arbeide aktivt med den tekniske samlingen. Et fåtall av den tekniske samlingen var registrert i Primus. Kameraene var bare registrert etter plassering og etter type kamera og modell. 2500 kameraer er fotografert og digitale filer av disse har nå fått hver sin post i Primus. Arbeidet med å legge inn komplette registreringer har begynt og det ble registrert 401 komplette registreringer dette året. 126 kameraer ble i tillegg avfotografert og registrert.

Bildesamling

I hovedsak har museet arbeidet med bildesamlingen i forbindelse med museets egenproduserte utstillinger **#JEG - fra selvportrett til selfie** og forberedelser til **The Young Lions - kamerabasert kunst 1977-2017** som skal vises i 2017.

Til utstillingen **#JEG - fra selvportrett til selfie** arbeidet vi med katalogisering, digitalisering og bildelister. Alt materiale som ble kjøpt eller samlet inn ble aksjesjonsført og registrert, inkludert 430 digitale filer som ble samlet inn til prosjektet *På reise*.

Til utstillingen *The Young Lions - kamerabasert kunst 1977-2017* har det blitt arbeidet med å fremskaffe opplysninger om verk i billedsamlingen, katalogisering i Primus samt digitalisering. Målet har vært at alle verk/bilder av kunstnerne som skal representeres i utstillingen skal katalogiseres og digitaliseres.

Papirarkivet etter Fotogalleriet og Forbundet Frie

Fotografer er gjennomgått for å finne relevant informasjon til utstillingen. Det er brukt ressurser på å undersøke museets klipparkiv, tidsskriftsamling samt bibliotek for å finne frem relevant informasjon til utstillingen.

Preus museum katalogiserer stort sett samlingene på enkeltbildenivå eller som enkelt gjenstand i Primus. I noen tilfeller, der museet har store samlinger, blir et utvalg bilder eller objekter katalogisert på enkeltbildenivå eller objektnivå, mens resten av materialet blir registrert på serie eller samlingsnivå uten digital representasjon.

Per 31.12.2016 er det totalt 16.947 poster i Primus. Det er katalogisert 14.306 fotografier (med eksemplarnivå) der 12.022 er representert med ett bilde eller flere. Det er i 2016 opprettet 912 nye poster og 1.279 poster i fotomodulen er oppdatert. Det er per 30.12.2016 totalt katalogisert 373 gjenstander fra bildesamlingen i Primus. I 2016 er det generert 19 nye poster fra billedsamlingen og 31 er tidligere katalogposter er oppdatert.

I tilknytning til billedsamlingen er det digitalisert 583 antall fotografier/objekter, hovedsakelig album og innrammede fotografier. Hoveddelen av materialet som er digitalisert i år er verk/ bilder som har relevans for utstillinger. Når museet arbeider med utstillinger fra egen samling blir alle verk/bilder av den representerte kunstneren/ fotografen digitalisert så fremt det ikke er snakk om store samlinger eller arkiv. Det er også gjort digitalisering i forhold til bestillinger og utlån fra samlinger og arkiv. Museet har få frie ressurser til arbeid med samlingen utover det som gjøres i tilknytning til utstillinger, bestillinger (eksterne/ interne) og konserveringsprosjekter.

Utlån

Museet har i 2016 hatt 4 utlån.

- Lysbuen - Telemarksgalleriet -Lambretta Tidskonsept I, II, III og IV, 1985 til deres Sommerutstilling 2016.
- Stavanger Kunstmuseum - 30 fotografier av Waldemar Eide og Henry B. Goodwin + 1 bok: Amatørfotografen 1919 til utstillingen Waldemar Eide.
- Lillehammer Kunstmuseum - Ett fotografi av Else Marie Hagen til utstillingen Sakte bilder.
- Sami daiddaguovddas - Tre fotografier av Bente Geving til utstillingen Ringen

FORSKNING

Museets samling har en høy internasjonal standard som innbyr til forskning gjennom den unike kombinasjonen av fototeknisk utstyr, fotografier og litteratur. Forskere har i år kommet fra blant annet Holland, England, Tyskland og Østerrike for å se på fotografiske teknikker og fotografiske arkiver.

Museets forskningsstrategi tar utgangspunkt i samlingene. Forskningens formidlingsarena er først og fremst gjennom utstillinger, men museet formidler også sin forskning gjennom kataloger, bøker og artikler, samt ved faglige innlegg på konferanser, seminarer og workshoper. Det er et mål for museet at forskningen museet utfører skal publiseres og gjøres tilgjengelig via flere kanaler.

Ambrotypier

Fotokonservatoren ved museet har påbegynt et forskningsprosjekt i samarbeid med konservatorstudiene ved Universitet i Oslo som skal fokusere på nye restaureringsmetoder av komplekse tidlig 18-hundretalls fotografiske objekter på glass. Feltet er svært lite undersøkt men ligger til grunn for mange kontroverser og faglige diskurser. Prosjektet fokuserer på konserveringsmetoder for fotografiske materialer med glassbase. Som grunnlag skal museets Ambrotypisamling bearbeides og restaureres men også andre institusjoner i Fotonettverket skal innlemmes ved behov. Prosjektet startet ved Universitetet i Oslo høsten 2016 og skal avsluttes i 2019 med en restaurert Ambrotypisamling i Preus museum og en mastergrad fra fakultetet for arkeologi og konservering ved Universitetet i Oslo.

Edvard Munch

I samarbeid med Munchmuseet ble det gjennomført en research på Munchs brev og hans forhold til fotografiet som lå til grunn for utstillingen "Edvard Munch - Eksperimenter".

The Young Lions - kamerabasert kunst 1977-2017

Det er viktig at museets innsamling er basert på forskning og vurdert i forhold til hvilken ny kunnskap man kan oppnå og hvilke samfunnsperspektiver som kan belyses, (Stm. nr 49 (2008-2009). Museets innsamling i

forbindelse i med nye utstillinger er gjennomført med henblikk på relevansen det har for historien. I arbeidet med den kommende utstillingen "The Young Lions" er det utarbeidet nye arbeidsmetoder der dialog, nettverk og synlighet har vært viktige verktøy. Gjennom en tett dialog med miljøet ønsker museet å få frem nye perspektiver på etableringen av kamerabasert kunst i Norge. Nærheten til historien gir fordelen av at mange sentrale aktører og mer perifere bidragsyttere fortsatt lever og kan fortelle sin versjon og skape et større engasjement og eierskap til historien museet formidler. Museet har foretatt seks videointervjuer av sentrale personer med tilknytning til feltet. Kunsthistoriker Øivind Storm Bjerke og billedkunstner Kristian Skylstad har sammen med museets kurator ansvar for gjennomføring av intervjuene. Intervjuene vil i ettertid bli lagret som et arkiv ved museet. Deler av intervjuene skal også brukes i en publikasjon som utgis av Fotogalleriet våren 2018. Intervjuene er gjennomført med støtte fra Fritt Ord. Det er også sendt ut en spørreundersøkelse i regi av museet rettet mot den store gruppen av bildekunstnere, skribenter, forskere, lærere, kuratorer og samlere som aktivt har arbeidet i feltet. Datagrunnlaget som samles inn skal integreres i utstillingen og vil påvirke utvalget og utformingen i den historiske delen. Utstillingen åpner i april 2017.

Teknisk samling

Museets tekniske samling er av høy internasjonal standard, og det er ønskelig at flere får tilgang til den. Det er derfor startet et forprosjekt for videre registrering av samlingen, hvor vi ser på nye metoder for å gjøre museets samling tilgjengelig for forskning.

Videreutdanning

Museet er ansvarsinstitusjon for fotografi, og faglig påfyll styrker både den individuelle utviklingen og kontakten med andre fagpersoner og miljøer. I løpet av 2016 har vi gjort dette for å øke og fylle på faglig kunnskap.

- Fotokonservatoren har begynt to års Masterprogram ved Universitet i Oslo.
- Museets fotokonservator besøkte fotokonservatorenes fagmøte ved Rijksmuseum Amsterdam and the Photographic Materials Working Group of

- ICOM-CC Interim Meeting i Amsterdam.
- Formidlingsansvarlig har vært på et to ukers opphold i Paris for å lære hvordan andre museer og institusjoner jobber med fotografi/kunst og formidling. Gjennom møter med kolleger har hun hentet inspirasjon til det videre arbeidet på museet og sett muligheter til nye formidlingsopplegg.
- Ikt- og driftsleder har gjennomført studie i prosjektledelse, og kvalifiserer med dette til å være prosjektleder for utstillingsprosjektene. (15 studiepoeng ved Høgskolen i Sørøst-Norge).
- Museets kurator/arkivar har deltatt som Innpass-student på masterstudiet i Kuratorpraksis ved Kunst og Designhøgskolen i Bergen. Dette er et tillegg til kuratorstudiet som ble avsluttet i 2014. Studiet er samlingsbasert med 10 undervisningsdager. Det skal leveres en artikkel med selvvalgt tema som legges frem til eksamen som gjennomføres i juni 2017.
- Seniorcurator ble tildelt autorisasjon Konservator NMF av Norges Museumsforbund.
- Seniorcurator og kurator/arkivar deltok på den 34 Oracle konferansen for fotokuratorer i New Orleans, USA i desember. En viktig arena for internasjonal diskusjon og samarbeid om fotografi.

Museet har tatt i bruk Nasjonalmuseets Verktøykasse for utvikling av utstillinger. Verktøykassen skal styre de kreative prosessene i utviklingen, og spisse utstillingskonseptet. En kjernegruppe bestående av kurator, formidler og prosjektleder har som mål å gi publikum de beste opplevelsene. Bruken har ført til bedre planlegging og at flere er involvert tidlig i arbeidet, samtidig som formidlingen står i fokus under hele utstillingsprosessen. Verktøykassen ble brukt på utstillingen *#JEG - fra selvportrett til selfie* og på oppdateringen av *En fotohistorie*. Verktøyet har fokus på at det ikke er en homogen gruppe som besøker museet og jobber med hvordan man kan tilrettelegge for publikums ulike forventninger. Museet er et offentlig rom hvor mennesker med ulik bakgrunn og historie kan treffes. Det er rom hvor meninger kan utveksles og hvor det kan settes ord på forskjeller. Det er

også et sted hvor man kan muliggjøre deltagelse både ved dialogbasert formidling, men og ved inkluderende utstillinger. I arbeidet med forberedelsene til nye utstillinger har museet trukket inn flere ansatte ved institusjonen, noe som åpner for større samspill og kreativitet rundt formidlingen av utstillingens innhold.

FORMIDLING

Museene har som samfunnsoppgave å være et sted hvor det legges til rette for kunnskap, dannelse og opplevelser. Preus museum skal være et sted hvor det skapes begeistring og engasjement for fotografi og fotohistorie og på denne måten spre kunnskap om et svært viktig medium. På samme måte som man øves til å lese tekster er det å kunne bruke blikket sitt bevisst i kontakt med bilder et viktig demokratisk redskap i et samfunn hvor den enkelte blir møtt med utallige fotografiske inntrykk hver dag. Her spiller formidlingen en sentral rolle, både gjennom omvisning, utstillinger, tekster og med digital formidling. Preus museum skal skape forståelse for fotografiske prosesser og teknologi. Museet skal vekke nysgjerrighet for eget skapende arbeid og for kritisk granskning av fotografisk bilder.

Preus museum driver utbredt formidling for barn og unge som kan være med på å fremme deres mulighet til forståelse av samfunnet de er en del av. Basert på de løpende utstillingenes ulike verk øves elever til å forstå at bilder er språk. I møte med kunst og kultur ligger det en stor mulighet for sterke opplevelser og selvforglemmelse. Preus museums formidling gir, gjennom sine mørkeromskurs, digitale verksted og dialogbaserte formidling, barn og unge et rom å være og reflektere i.

Hva forstår vi med ordet dannelse? Det å være tilpasset er å ta for gitt de rammene som vi eksisterer innenfor. Dannelse på den andre siden kan ses på som muligheten og evnen til å tenke kritisk, stille spørsmål og være aktiv samfunnsborger. Museet skal være for alle og i formidlingen skal det gis rom for besøkende å kunne delta aktivt i dialogen. En av årets utstillinger, *#JEG - fra selvportrett til selfie*, har stilt spørsmål ved hvordan vi forstår og ser oss selv i det samfunnet vi er en del av. I begrepet dannelse ligger det også muligheten for den enkelte å se seg selv i en større historisk sammenheng.

“Bevidstheden om, hvor vi kommer fra, og hvad vores værdier er, overlever ikke af sig selv. Den skal funderes kulturelt i hver ny generation, og den skal vækkes til live og udvikles i dialog med andre”.

(Tidligere kulturminister i Danmark; Marianne Jelved)

Museet skal være for alle, men de ulike gruppene har behov for ulik formidling. Formidlingen skal kunne fremme nye perspektiver og tanker, og være spesialtilpasset de ulike målgruppene. Museet jobber spesielt med formidling rettet mot unge blant annet for å gi kunnskap om hvordan de kan bruke blikket bevisst.

Utstillinger

Museet har vist fire utstillinger i 2016. De to siste tar opp et tema som går rett inn i tidens aktuelle diskusjon, selvfremstillingen:

- **En Fotohistorie**, museets basisutstilling, ble oppdatert med 150 kameraer og viser nå et bredere utvalg av kameraer. Dette er et direkte resultat av at museet har begynt å fokusere på registrering av den tekniske samling. iPad er tatt i bruk for å illustrere kamerahistorien på en mer interaktiv måte. Utstillingen gir mulighet å se fotohistorien fra forskjellige perspektiv der teknikken er ett.
- **Fra synsmaskiner til Instagram** museets jubileumsutstilling. I tillegg til det faste utvalget av bilder var utstillingen supplert med en digital feed som viste dagsaktuelle fotografier fra sosiale medier samt en vegg viet ambulerende utstilling av enkeltfotografer fra bildesamlingen, der følgende fotografer var presentert, Tom Sandberg (1953-2014), Marianne Heske (1946-), Arnold Newman (1918-2006).
- **Edvard Munch/ Eksperimenter** tok utgangspunkt i Horten kommunes tosidige maleri og pekte på Munchs vilje til å eksperimentere med teknikkene, enten det var i maleriet eller med kamera. I tillegg viste utstillingen hvordan han benyttet fotografiet på ulike måter og hvordan han dokumenterte og undersøkte sin egen utvikling. Utstillingen ble laget i samarbeid med Horten kommune, Munchmuseet og Vestfoldmuseene/Munchs hus.

- **#JEG - fra selvportrett til selfie** var satt sammen på en bred måte for å vise noen av de mange aspektene ved selvfremstillingen, både historisk og i samtiden med selfien, som blir tatt med smarttelefonen og delt på nettet med en gang. Et poeng har også vært å vise forskjellen på minnebildene eller vanlige folks presentasjon av seg selv og kunstneres beskjeftigelse med selvfremstillinger, både som politiske og kunstneriske kommentarer.

Publikasjoner

Seniorkurator ved Preus museum har bidratt med artikler i følgende publikasjoner:

- **Waldemar Eide og piktorialismen** i Vibece Salthes, (red): Waldemar Eide - Kamerakunst, katalog til utstillingen på Stavanger Kunstmuseum.
- **Die Verführung der Fotografie** i Nathalie Grenzhäusers: The Arctic Series, katalog til utstilling i Städtische Galerie Delmenhorst og Kunsthalle Bremen, 2016.
- **Preus - From Collection to Museum** i KATALOG 27.1.
- **Å gå i seg selv og søke i kildene livet springer ut ifra** fra 2009 i Haugalendingen 2015-2016: Fotografene. Årbok for Haugalandmuseene, Haugesund 2016.

Kurator/arkivar har skrevet følgende:

- Artikkel om Jacob Riis og Lewis Hine til katalogen som utgis i forbindelse med Nasjonalmuseets utstilling SNAP som åpner i 2017.

Preus museum deltar i redaksjonsgruppa til bokprosjektet Norsk fotohistorie 1940-2010 under ledelse av Trond Bjorli ved Norsk Folkemuseum. Fotohistorien 1940-2010 er et forsknings- og formidlingsprosjekt som skal resultere i en bok og utstilling(er) om norsk fotografis historie i perioden fra andre verdenskrig og frem til i dag. Norges Fotografforbund var initiativtaker til prosjektet i 2008. I 2016 ble det en reetablering av prosjektet med etableringen av en bokredaksjon under ledelse av Tron Bjorli med deltagere fra Preus museum, Nasjonalbiblioteket, Norsk Teknisk Museum, Norsk Folkemuseum og Norges Fotografforbund. Det er et mål å trekke Fotonettverkets medlemmer aktivt inn i arbeidet.

Arrangementer

Museet har arrangert fire større arrangementer alene eller i samarbeid med andre.

- **Barnas fotodag** ble arrangert for femte gangen siste søndag i april, samme dag som Verdens hullkameradag. Barn fikk være kreative med fotografi ved å fotografere med hullkamera, og fremkalle bildene i mørkerommet; en videreføring av immateriell kulturarv. I tillegg fikk barna prøve seg på andre fotografiske teknikker, delta på workshop med lysgraffiti, utføre en på fotorebus og lage solbilder.
- **Fotografiets dag** som arrangeres hvert år har som mål å skape forståelse for og samhandling mellom de ulike fotomiljøene i Norge, og legge til rette for gode møter. Fotografiet er i fokus og dagen skal tilby bredden i fotografi og samtidig gi enkelte dypdykk. Slik skal både amatører og profesjonelle kunne finne noe av interesse, som kan bidra til inspirasjon og ny kunnskap. Dagen har også som mål å nå nye og flere besøkende og ha flere samarbeidspartnere. Målet ble oppnådd ved å arrangere dagen i samarbeid med nystartede Horten Mat & Ølfestival. Samarbeidet ble en suksess med 5700 besøkende. Temaet for dagen var hentet fra en av jubileumsutstillingens deler: Reklamefotografi – det markedsstyrte bildet. Arrangementet ble delvis arrangert utendørs med utstillinger, foredrag, aktiviteter, konkurranser, omvisninger, mat og musikk.

Fellesarrangementer på Karljohansvern:

- **Lys i mørket** med mer enn 30 aktører der Preus museum viste skyggeteater ved Kattas figurteater og det var mulig å leke med lysabelen "The Pixelstick".
- **Jul på Karljohansvern**, todagens julemarked en helg i desember med aktiviteter og verksteder for besøkende og omvisning i utstillingene. 2000 besøkende i 2016. Arrangementet brakte totalt ca 15000 besøkende til Karljohansvern.

I tillegg til de fire stor arrangementene har mindre arrangementer blitt gjennomført for å aktualisere utstillingene og nå målet med å videreutvikle aktiviteter.

- Vinterferieaktiviteter for barn (23 - 26 februar)

- Åpning **Wall of Fame**: Marianne Heske (1. mai) og Arnold Newman (3 mai)
- Multimedieforestilling **Mitt nabolag** med Christian Stejskal (13 mars)
- **Norge før og nå** - foredrag med Oskar Puschmann (10 april)
- **Workshop** i identifisering, bevaring og digitalisering (26 - 29 april)
- Åpning **Edvard Munch/Eksperimenter** (22 mai)
- **Et dikt om livet** - en forestilling om Edvard Munch (12. juni)
- **Workshop** i cyanotypi (19. - 20. august)
- Seminar: **Self/Image/public**. To dagers seminar om fotografisk selvframstilling med samtaler mellom kunstnere, forskere, kommentatorer og kuratorer. Ble holdt på Fritt Ord og Preus museum (1. og 2. oktober)
- Åpning **#JEG - fra selvportrett til selfie** (2. oktober)
- Høstferieaktiviteter (4. - 7. oktober)
- **Landskonferanse Foto 2016**. Motiv: Portrett. Landskonferansen ble holdt på Nasjonalbiblioteket i samarbeid med Preus museum (25. - 26. oktober)

Digital formidling

Museets digitale formidling skjer gjennom hjemmeside og sosiale medier. Museet har kontoer på Flickr, Facebook, Instagram, Twitter og Pinterest. Det er lagt vekt på å ha økt informasjon på websider og på sosiale medier.

Formidlingsplanen uttrykker et mål om å få mer av samlingen på nett. Som følge av at dette arbeidet har vært mer ressurskrevende og økonomisk utfordrende enn antatt, er ikke dette målet oppnådd.

Flickr er en god måte å publisere deler av museets samling på nett, der man kan få utfyllende kommentarer til bildene som legges ut fra hele verden. På tross av at Flickr-siden til museet ikke har blitt oppdatert i 2016, har antallet visninger vært mer enn to millioner. Det viser oss at vi har et stort utnyttet potensiale til å dele bilder fra samlingen på denne siden.

Facebook brukes aktivt som informasjonskanal og for å få holde kontakt med publikum. Facebook.com/preusmuseum har økt antall følgere med 12% til 4893 i 2016. I forhold til andre museer i

Norge, ligger Preus museum over gjennomsnittet når det kommer til engasjement på vår Facebook-side. Innleggene er ifølge likealyzer.com varierte og i passe lengde. Det har også vist seg at å betale for visning (promoterte innlegg) medfører en mye høyere klikkrate ved at innlegget blir mer synlig på brukernes vegg.

Preus museum har i løpet av året fortsatt å dele Instagramkontoen med ulike brukere. Rundt annenhver uke er det en ny fotograf som overtar kontoen og poster egne bilder. Fotografen presenteres også på museets hjemmeside. Dette har vært et veldig positivt tiltak. Ved utgangen av året hadde [instagram.com/preusmuseum](https://www.instagram.com/preusmuseum) 3600 følgere, hele 52% økning fra året før. Det er tydelig at Instagram er en kanal hvor museet har mulighet til å nå ut til fotografer og fotointeresserte som det ellers kan være vanskelig å nå. Det er en vinn-vinn-situasjon. Preus museum velger ut hvilke brukere som får låne kontoen, noe som gir dem en anerkjennelse. Gjesteutstillerne sikrer at det annenhver uke postes daglig på museets konto, og reklamerer samtidig til sine følgere, noe som gir museet nye følgere. Vi blir synlige for et publikum vi ellers ikke er godt kjent blant. Det er innleggene til gjesteutstillerne som gir mest engasjement, både når det gjelder likerklipp og antall kommentarer, ifølge analyseverktøyet Iconosquare.

Museet har publisert 52 Ukens bilder. Hver uke legges det ut et fotografi, en bok eller en teknisk gjenstand fra samlingen eller pågående utstillinger med en forklarende tekst. Ukens bilde publiseres lørdager i lokalavisa Gjengangeren, på hjemmesiden og på Facebook.

Museets nyhetsbrev går ut til 2500 mottakere. I 2016 ble det sendt 15 nyhetsbrev med informasjon om utstillingsåpninger, arrangementer og andre aktuelle saker.

Museets webside har hatt en svak nedgang på antall brukere, men antallet nye økter har derimot økt, og fluktfrekvensen er lavere. Et av målene i formidlingsplanen er å få mer av hjemmesidens materiale på engelsk. Dette arbeidet har ført til fortsatt økt trafikk fra utlandet.

I februar 2016 laget museet en sak på nettsiden Bored Panda om de private bildene til fotografene Bolette Berg og Marie Høeg under tittelen

«100-Year-Old Private Photos Show Two Cool Women Playing With Gender Roles». Artikkelen ble sett av 18.000 og delt 1.500 ganger på Facebook. Artikkelen ga internasjonal oppmerksomhet og ble sitert på blogger og nettaviser i Storbritannia, Brasil, Tysland, Tyskland, Nederland og Ungarn samt norsk radio. Dette kan også ha bidratt til økt trafikk fra utlandet på våre nettsider.

FORNYING

Preus museum skal være et åpent museum og en god samarbeidspartner. Museet skal gjennom sin virksomhet skape engasjement og forståelse for bredden innenfor fotografi og fotohistorien. Vi skal nå flest mulig og aktivt søke nye publikumsgrupper og styrke formidling og bruk av nye sosiale medier.

Museet utvikler nye pedagogiske program og jobber med digital formidling via Facebook og Instagram. Fotografiet er i stadig forandring og museet må følge utviklingen og fornye seg. Som det nasjonale museet for fotografi har Preus museum også et ansvar for å ta opp aktuelle temaer hvor fotografiet spiller en rolle. Museet så på det som en viktig oppgave å inkludere flyktingers selfier tatt på flukt, som et bidrag i den offentlige debatten.

Prosjektet *På reise*

Tildelingsbrevet pålegger museene å være aktive og fri i dagens samfunnsdebatt. Prosjektet som ble satt i gang for å samle inn flyktingers minnebilder og selfier fra hjemstedet og flukten ble et prosjekt som i høyeste grad ble nyskapende for museet. Hele prosjektet har vært dialogbasert, og vi har vært avhengig av gode tolker på farsi og arabisk for kontrakter, møter og nedtegning av historier. Prosjektet har gjort denne sårbare gruppen synlig, både for museet, lokalbefolkningen og gjennom pressen, bl.a. i Aftenposten 1. oktober. De til nå 641 fotografiene som har kommet inn er alle digitalt fødte jpg-filer i små formater siden de fleste er tatt med mobiltelefon. Dette byr på utfordringer når det gjelder å lagre for fremtiden, men det har satt i gang en diskusjon som har ligget i kortene en god stund. Prosjektet ble støttet av Fritt Ord.

Fotonettverket

ABM-nettverket for bevaring og formidling av kulturhistorisk fotografi (Fotonettverket)

har 38 medlemsinstitusjoner. Preus museum er nav i nettverket og nettverksmøtene er styringsorganet. Fotonettverket har som mål å styrke fotobevaring og den faglige samtalen. Fotonettverket skal også bidra til at medlemsinstitusjonene utvikler samarbeid, arbeidsdeling og god ressursutnyttelse.

Det ble arrangert to møter, vårmøte i Nasjonalbiblioteket, Mo i Rana og høstmøte på Oslo Museum, avdeling Bymuseet. Det ble gjennomført en nettverksevaluering med Kulturrådet og der ble det konstatert at nettverket fungerer godt, medlemsantallet bør ikke overstige 40 og medlemmene må bli mere aktive.

Fornyingen av avtaler med nettverkets medlemmer ble avsluttet i 2016, det samme ble prosjektet Daguerrebase fra norsk side. Det ble påbegynt registrering av eldre og nyere dias i nettverkets samlinger. Det er Nasjonalbiblioteket, avdeling Rana og Norsk Teknisk Museum som leder disse prosjektene. Preus museum står for prosjektet som skal registrere ambrotyper i nettverkets samlinger, der registreringskjema er sendt ut til alle.

Landskonferansen Foto

Preus museum arrangerte årets Landskonferanse Foto (25-26 oktober) sammen med Nasjonalbiblioteket. Årets tema var Portrett. Det var 93 deltagere tilstede på arrangementet som hadde 22 programpunkter med faglige foredrag, fotografpresentasjoner og refleksjoner over portrettet i fotohistorien og som sjanger.

Nettverk

Preus museum deltar i følgende nettverk: Kunstnettverket, Samtidsnettverket, Nordisk Nettverk for fotomuseer, Oracle, kurators nettverk, Curators' Day i forbindelse med Paris Photo, Virkes nettverk for museumsledelse og administrasjon og nettverk for kulturledere i Vestfold.

Venneforening

Norsk fotohistorisk forening - Preus museums venner hadde 184 medlemmer, 3 medlemsmøter i løpet av året og deltok på Fotografiets dag med utstillingen «Norsk reklamefotografi fra 1960- og 70-tallet». NFHF-PMV er medlem i Foto-Norge.

Foto-Norge

NFHF-PMV er med i styret for fellesorganisasjonen Foto-Norge som arbeider for bl.a. et Fotografihus i Oslo.

Plansamling

Preus museum har plansamling og arbeidsreglement. Ny strategisk plan er vedtatt og plansamlingen er under revidering.

Nasjonale oppgaver

Det var ingen søknader om utførelse av fotografiske kulturminner i 2016. Museet har sendt KD en uttalelse vedrørende forskriften "Utkast til endring i forskrift om beskyttelse av mindreårige mot skadelige bildeprogram - visning av videokunst". I tillegg ble det sendt svar på bestilling av innspill vedrørende «Om kunsten og kulturens kraft i hverdagsintegreringen».

Pilotprosjekt

Preus museum er en av deltakerne i pilotprosjektet for utstillingshonorar 2016-2017. Det førte til at museet kan presentere unge kunstnere på en bedre måte. Fem kunstnere fikk tildelt honorar for sin deltakelse i utstillingen #JEG.

INKLUDERING OG MANGFOLD

Preus museum arbeider med et bredt formidlingstilbud i form av utstillinger, seminarer, arrangementer, workshops og samarbeid. Museet har vist utstillinger med ulik bruk av fotografiet som retter seg mot forskjellige brukere.

På reise er et selvstendig samtidsdokumentasjonsprosjekt som også ble en del av utstillingsprosjektet #JEG. Prosjektet synligjør en gruppe, i dette fall asylsøkere, deres fotografier er nå representert i museets samling. Media forteller om overfylte båter, flyktningeleirer, folk som sover på gaten, der fotografiene formidler hjelpeløse mennesker som krever noe av oss. De innsamlede portrettene og selfiene, derimot, forteller en annen historie.

Gjennom sosiale medier som Facebook og Instagram har museet innledet en dialog med og fått nye brukere. Særlig er delingen av Instagramkontoen en fin måte å nå ut til nye brukere på. Delingsprinsippet, der vi gir slipp på

kontrollen og deler ut den offisielle kontoen til andre brukere, bidrar til å åpne museet og gjøre det mer tilgjengelig og inkluderende. Museet arbeider stadig med nye formidlingstilbud for å nå nye grupper.

UNIVERSELL UTFORMING

Museet er bygningsmessig godt tilrettelagt for personer med nedsatt funksjonsevne. Ledsagerbevis aksepteres. Preus museum tar imot praktikanter med forskjellige bakgrunner og forskjellige mål for sin praksis. Museet tilrettelegger etter de behov som finnes dersom det er mulig. Museets nye hjemmeside er også universelt utformet, blant annet ved hjelp av en «lysbryter» som gir større kontrast og god lesbarhet når det gjelder valg av farger og fonter, og at siden er responsiv.

www.preusmuseum.no